

Beneficii, cor. Lancett., decis. 1292, n. 8, cor. Crisp., § Quinto.

(24. Quinimo, et reservata sunt beneficia illius qui fuit protonotarius *de facto* et non *de jure*; maxime si publice et palam se gesserit uti protonotarius, nam sicuti sustinetur actus ab eo gesti, ita illius beneficia

PRUDENTIA.

Vide verb. VIRTUS, n. 96.

PSALMUS, PSALTERIUM.

SUMMARIUM.

1. Psalmus quid sit? — 2. Psalterium quid sit. — 3. Psalterium ad quid antiquitus inservierit, et ad quem usum fuerit deinde translatum? — 4. Apud ecclesiasticos pro psalterio intelligitur liber psalmodum. — 5. Psalterii versus, etsi in nostra lingua sine metro procedant, apud Hebræos tamen sunt versus metrici ex pedibus lyricis. — 6. Quisnam fuerit psalmodum auctor? ad num. 10. — 11. Liber Psalmodum seu Psalterium constat ex cl. psalmis, cujus numeri assignantur mysticæ rationes. — 12. Psalmodum alii sunt invitoriales, alii pœnitentiales, et alii graduales. Invitoriales est unicus. — 13. Pœnitentiales sunt septem maxima utilitate a pœnitentibus lecti seu recitati. — 14. Cur psalmi pœnitentiales sint septem? — 15. Graduales numero sunt 15, et cur dicantur graduales. — 16. Psalmodum et hymnorum cantus fuit in usu a tempore apostolorum. — 17. An jam etiam a tempore apostolorum fuerit in usu alternus psalmodum cantus? Et quis inter Latinos invexerit in Ecclesiam alternum eorum cantum? — 18. Sanctus Damasus Papa decreto generali firmavit alternum psalmodum cantum et communem fecit toti Ecclesie, statuens insuper, ut in finem cujuslibet psalmi diceretur *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto*, etc. — 19. Psalmi uti modo recitantur in divino officio, a quo fuerint sic partiti et distributi? — 20. Cur decem, et octo psalmi sint constituti et distributi in Matutinis Dominicarum? — 21. Cur duodecim constituti et distributi in Matutinis feriarum. — 22. Cur novem constituti et distributi in Matutinis festorum Domini et Matutinis de sanctis? — 23. Cur quinque in Laudibus: et quare dicantur quinque, licet vere sint octo? — 24. Psalmi Laudum dicuntur quinque, licet quartus sit proprie canticum, et cur? — 25. Ex dictis quinque Laudum psalmis duo mutantur in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam Palmaram inclusive et cur? — 26. In Laudibus ferialis officii per annum cur primus psalmus sit *Miserere*, et varietur secundus? — 27. In Laudibus qualibet die hebdomadæ loco quarti psalmi ponitur unum canticum, et cur? — 28. Canticum

(1. Psalmus vox est Hebræa, significans *cantum, oden, hymnum*; Beyerlinck, in *Theatro vitæ humanæ*, verb. *Psalmus*, litt. E. Unde apud ecclesiasticos scriptores psalmus intelligitur carmen sacrum, sive Dei laus metricè scripta, sive solo ore, sive instrumento decantata. Quamvis psalmus generice captus etiam de profanis cantionibus, et quæ ad quodcumque musicum instrumentum recitantur, accipiatur. Idem, *ibidem*

(2. Psalterium dicitur *Vas musicum decem chordarum*. Tostat., *Comment. in I Paralipom.*, pag. 297, col. 1. Unde Scriptura sæpius Psalterii decem chordarum meminit.

sunt reservata. Rigant., *loco toties memorato*, n. 123 et plur. seq.

(25. Protonotariatus vero, qui concedi solet comitibus domus Sfortiæ, reservatiorem non inducit. Nec eum admittit secretaria brevium.

quid significet? — 29. Laudes cur sic dictæ: et cur canticum in ipsis sumatur pro psalmo? — 30. Psalmus quid sit? — 31. Canticum quid sit? — 32. In prima Dominicis diebus per annum, et feriis, Sabbato excepto, recitantur quatuor psalmi, et cur? — 33. In festis autem totius anni et Dominicis tempore paschali recitantur tantum tres, et cur? — 34. In Tertia, Sexta et Nona recitantur tres psalmi, et cur? Et quare pro Prima, Tertia, Sexta et Nona simul recitentur psalmi duodecim. — 35. Dicti divinarum Horarum psalmi a *Beati immaculati in via* usque ad *Principes persecuti sunt me gratis*, non sunt revera distincti psalmi, sed potius unicus tantum psalmus distributus in plures partes, quarum quælibet ex 16 versibus est constituta, et cur? — 36. In Vesperis quinque recitantur psalmi, et cur? — 37. In completorio quinque recitantur psalmi, et cur? — 38. Si dividantur omnes psalterii psalmi per horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada 91; ad Laudes 15; ad Vesperas 35; ad alias horas 11; qui omnes simul faciunt cl. quibus constat Psalterium. — 39. Psalterium, quo utitur Romana Ecclesia, est ex translatione S. Hieronymi, et differt a psalterio translationis LXX interpretum, quod adhibetur Romæ in *Æde Vaticana S. Petri*. — 40. Unde psalterium exceptum ab officio divino a S. P. N. Francisco est illud translationis LXX Interpretum. — 41. Ultra supradictos cl. psalmos habentur in Breviario septem cantica distributa et posita in unaquaque die hebdomadæ loco quarti psalmi Laudum, et assignantur. — 42. Ex Evangelio habentur in Breviario alia tria cantica, nempe *Magnificat* pro Vesperis, *Benedictus* pro Laudibus, et *Nunc dimittis* pro Completorio. — 43. Etiam varii psalmi prænotantur in psalterio cum titulo *Cantici*, et alii cum titulo *Psalmus cantici*. — 44. Assignatur in quibus differant psalmus canticum, psalmus cantici, canticum psalmi et hymnus? — 45. Psallendi ordo sequendus quem tenet Ecclesia metropolitana. — 46. Psalmi vulgares non possunt in ecclesia recitari. — 47. Psalterium B. M. V. constans ex cl. *Ave Maria* est cum indulgentiis concessum a Sixto IV. — 48. Psallendi debitum omnibus in choro incumbit.

Hoc decachordum Psalterium pulsatur a parte inferiori, et reddit sonum a superiori; et Hebraice vocatur *nablum et psalterium*; Græce *organa*. Tostat., in *Genes.*, fol. 44, col. 2.

(3. Psalterium, ut opinatur Euthymius apud Beyerlinck, *loc. cit.*, antiquitus mulcendo grægi serviebat. At David ejus usum sapienter ad Dei cultum transtulit, cantoresque instituit, quod primum fecit in translatione aræ ex domo Obededom, *I Paralipom.* xv. (4. Unde usus invaluit, quod apud ecclesiasticos pro Psalterio intelligatur liber Psalmodum, juxta illud *Luca* xxix, 42: *David dicit in libro Psalmodum*, et illud

Actor. 1, 20: Scriptum est enim in libro Psalmodum.

(5. Psalterii versus, etsi in nostra lingua sine metro procedant, apud Hebræos tamen versus metrici sunt ex pedibus lyricis, juxta illud:

Psalterium lyriçi composuere pedes.

Et dicuntur pedes lyrici, quia ad lyram concinentem dicebantur, scilicet citharis, organis et musicis instrumentis. Tostat., in *Genes.*, fol. 44, col. 1.

(6. Quoad Psalmodum auctorem seu auctores, varii varia sentiunt. Ludovicus enim Vives, in cap. 14, lib. xvii, *De civitat.*, asserit ante Origenem nullum fuisse dubium apud Judæos, Davidem omnium Psalmodum esse auctorem. Postquam vero Origenes summa sua eruditione cepit ostendere quæcumque in prophetis, maxime in Psalmis contenta, ad Christum jam natum pertinere, Judæi talibus convicti fortissimis argumentis ad novas opiniones veteribus suorum magistrorum contrarias confugerunt: alii solum illorum Psalmodum; qui ejus nomine inscribuntur, auctorem Davidem asserentes; alii novem solummodo ab eo conscriptos, cæteros vero ab illis, quorum nominibus prænotantur, fuisse dictatos, sustinentes: inde factum est, ut etiam sacri interpretes Christiani in varias abierint sententias. Sanctus enim Augustinus, Theophylact., Euthymius, et hos secuti Emmanuel Sa, Mariana, et alii apud Tirinum, præf. in *l. Psalmodum*, volunt solum Davidem omnium Psalmodum fuisse auctorem. Et de facto sanctus Augustinus, l. xiv, *De Civitate Dei*, cap. 17, sic expresse dicit: « Mibi credibilis videntur existimare, qui omnes illos centum quinquaginta Psalmos Davidis operi tribuunt. » Et quamvis ipse sanctus Augustinus, t. IX *impressionis Lugdunensis de anno 1664, in expositione tituli primi Psalmi* dicat, « Non enim omnes psalmi a David editi sunt. . . . David ergo solus novem psalmos ore proprio cecinit: » hæc aliena manu in textum Augustini irrepsisse eruditi animadvertunt, ut notat Calmet, in *Dictionario sacræ Scripturæ*, verb. *Psalmi*, vers. *Hæc pro Davide*. Et quod solus David omnium sit auctor Psalmodum deducit Cassiodorus, Præf. in *Psalm.* ex constanti usu et traditione Ecclesiæ, ibi: « Usus Ecclesiæ catholicæ Spiritus sancti inspiratione generaliter, et immobiliter tenet, ut quicumque eorum cantandus fuerit, lector aliud prædicare non audeat, nisi psalmos David. » Quod et tenet Theodoretus, Chrysostomus, et alii Præf. in *Psalm.*, et Gavant, tom. II, sect. 5, cap. 8, n. 4, vocat sententiam hæc communionem. Imo S. Philastrius, hæresi 126, inter hæreticos reputat, qui secus senserit.

(7. Et hanc sententiam de solo Davide omnium auctore Psalmodum colligunt supradicti ex variis Scripturæ locis, et in primis ex *II Regum*, xxiii, 1, ubi David ipse hæc de se prodit: *Dixit David filius Isai . . . egregius Psaltes: Spiritus Domini locutus est per me*. Item ex *II Paralipomenon*, vii,

6, ubi expresse dicitur: *Sacerdotes autem stabant in officis suis et levitæ in organis carminum, quæ fecit David ad laudandum Dominum, quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas*. Et variis aliis Veteris Testamenti relictis textibus, in Testamento Novo *Luca*, xx, 42, aperte dicitur: *David dicit in libro Psalmodum*, et concordant *Matth.* xxii, 43, et *Marc.* xii, 36.

(8. Contrariam sententiam, nempe non omnium psalmodum auctorem esse Davidem, defendunt sanctus Hieronymus, Hilarius, Tostatus, Tirinus, et alii plures dicentes varios psalmos a variis prophetis compositos fuisse, iis nempe, qui in Titulis subinde prænotantur, v. g. Asaph, Moyses, Ethan, Eman, Idithun, et tribus filii Core, sed plures a Davide; quos deinde Esdras simul omnes in unum volumen compegit et incepit esse liber Psalmodum. Et revera sanctus Hieronymus, *Epist. ad Cyprianum* diserte pronuntiat: « Scimus errare eos, qui psalmos omnes David arbitrantur, et non eorum, quorum nominibus inscripti sunt. » Et distinctius *Epist. ad Sophronium* scribit: « Psalmos omnes eorum testatur auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph et Idithun filiorum Core, Eman, Esraïtæ, Moyses et Salomonis, et reliquorum, quos Esdras primo volumine comprehendit. » Et sanctus Hilarius, Præf. in *psalm.* et *comment. in psalm.* cxxxii, expresse dicit: « Absurdum est psalmos David dicere vel nominare, cum ibi auctores eorum ipsis inscriptionum titulis commendantur; » et Tostatus, Præf. in lib. *Regum*, q. 20, vers. *Respondendum est de psalmis*, ait: « Quamquam David fecerit quosdam psalmos, tamen non omnes, feruntur enim fuisse decem auctores Psalmodum. » Quod et clarus dicit in cap. xxii *Matth.*, q. 340. Et Tirinus, Præf. in lib. *Psalm.*, probabiliorē hanc vocat sententiam, quia in fine psalmi lxxi, desinere dicuntur psalmi Davidis, ibi: *Defecerunt laudes filii Jesse*, et mox subnectuntur psalmi Asaph prophætæ, ut patet in titulo psalmi lxxii. Et *II Paralipomen.* xxix, 30, præcepit Ezechias levitis, ut cantent psalmos non modo Davidis sed etiam Asaph: *Præcepitque Ezechias et princeps levitis ut laudarent Dominum sermonibus David et Asaph videntis*.

(9. Unde quamvis difficile sit in hac ancipiti materia quidquam certi statuere, tamen probabilior est, Davidem solum non omnium psalmodum esse auctorem, sed et alios, qui in eorum titulis prænotantur. Hinc ad Scripturas et auctoritates pro prima sententia adductas, quibus videtur innui Davidem unicum esse psalmographum, respondetur, quod ipsi totum Psalterium videtur tribui, eo quod ipse plures ediderit psalmos, quam aliquis aliorum auctorum, imo quam omnes alii simul, ut vult Tostatus, in *Matth.* xxii, q. 346. Quemadmodum Ciceronianarum Epistolarum volumen, etsi aliorum plurimorum Epistolis ad eum scriptis constet, uni tamen Ciceroni, cujus est ma-

ior Epistolarum pars, tribuitur. Vel ideo omnium Psalmorum auctor unus David innuitur ac dicitur, quia nedum ipse solus plurimos edidit, sed et editos ab aliis ipse recensuit, et modulationi, ac musicis instrumentis aptavit. Unde notabile est illud *Ecclesiastici*, XLVII, 10, 11, ubi dicitur, quod *David de omni corde suo laudavit Dominum. . . . Et stare fecit cantores contra altare, et in sono eorum dulces fecit modos.* Hanc sententiam, ultra recensitos numero immediate antecedenti tuentur etiam Eusebius Cæsariensis, Præfat. in *Psalm.* et in *Inscript. psalm.* et in *psalm.* XLI, LX et LXII. S. Athanasius, in *Psalm.*, p. LXX, tom. II, nov. edit. *Collect. Græcor. PP.*, et auctor *Synopsis*, quæ ipsi sancto Athanasio tribuitur, in qua synopsi, ut notat Calmet, in *Dictionario sacræ Scripturæ*, verb. *Psalmi*, vers. *Nec Patres Græci*, psalmi quidam auctoribus, Idithun, Asaph, filii Core, Aggæo, Zachariæ, Eman, quidam vero quibus *Alleluia* inscribitur hisce omnibus simul tribuuntur: « quod autem (ait ejus libri auctor) Psalterium Davidis nomen exhibeat, ipse David in causa fuit, qui primus psalmorum inventor habetur, et quorundam psalmographorum munera et tempora direxit. » Hæc ille. Sic etiam Frassen, *Disquisition. biblicæ*, § 11, *De libro Psalmorum*, num. 9; Cajetanus, alii-que plures. Vide Cantipratensem, 4, *Hypotyposeon*, cap. ultim., et Bellarminum, in Præfat. *ad explanat. in Psalmos*, ubi eos vocat Davidis, qui carent titulo, et eos item, qui nomen David in titulo præferunt quocunque casu, sive genitivo seu dativo.

(10. Hinc fidem adhibendo titulis nostrorum bibliorum, sub Davidis nomine 72 psalmi producentur, nullo inscripti nomine 40, quos tamen ad præcedentis psalmi auctores Rabbini referendos censent. Hanc Judæorum traditionem probant S. Hieronymus, in *Malachiam*, et *Epist. ad Cyprian.*; sanctus Hilarius, Proleg. in *Psalm.*; sanctus Athanasius, Præfat. in *Psalm.*, t. II, nov. edit., et Eusebius, in *psalm.* xxv; filii Core auctores laudantur psalmorum XLI, XLIII, XLIV, XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, LXXXIII, LXXXIV, LXXXVI, LXXXVII. Salomoni ascribitur psalmus LXXI: *Deus judicium tuum*, et psalm. CXXVI: *Nisi Dominus*; Ethan, psal. LXXXVIII: *Misericordias Domini*; Idithun, psal. LXXXVI: *Voce mea*; Moysi, psalm. LXXXIX: *Domine, refugium*; Asaph, psalm. XLVI: *Deus deorum Dominus*; psalm. LXXII: *Quam bonus Israel Deus*; psalm. LXXIII: *Ut quid Deus*; psalm. LXXIV: *Confitebimur tibi, Deus*. Item psalmi a LXXV usque ad totum LXXXIII. Adamo psalm. XCI: *Bonum est confiteri Domino*; Melchisede-cho psalm. CIX: *Dixit Dominus Domino meo*; Jeremiæ et Ezechieli psalm. LXIV: *Te decet hymnus*; Jeremiæ psal. CXXXVI: *Super flumina Babylonis*, qui etiam Davidi tribui-

(84) Hebræorum tamen numerus, qui a nostro et Græco differt, uno psalmo ad centesimum decimum tertium nos superat; psalmum enim nonum *Confitebor* duas in partes dividunt, ac decimo psalmo initium dant a versu 22: *Ut quid, Domine, recessisti longe?* Verum iidem Hebræi nobiscum sub-

tur. Aggæo et Zachariæ psal. cxi: *Beatus vir qui timet Dominum*; psalm. cxlv: *Lauda anima mea Dominum*. Sic expresse Calmet, *loc. cit.*, vers. *Si titulis*.

(11. Liber Psalmorum aut Psalterium constat ex centum et quinquaginta psalmis (84) ejus numeri mysticas assignant causas doctores, ut Trinitatis ob tres quinquagenarios Hieronymus, Augustinus, Remigius, Lombardus; ob fidem, spem et charitatem, per quas obtinemus jubilæum, Rupertus; ob status pœnitentium, justorum et beatorum, B. Thomas. Sic Beyerlinck, in *Theatro vitæ humanæ*, verb. *Psalmus*, § *Numerus*. Vel ob tres gradus vitæ seu vitæ spiritualis, nempe purgativæ, illuminativæ et unitivæ. Frassen, *l. c.*, num. 6, et alii.

(12. Psalmorum alii sunt invitatoriales, alii pœnitentiales et alii graduales. Invitatorialis unicus est, scilicet xciv: *Venite exsultemus*, quem Ecclesia quotidie, paucis diebus exceptis, legit initio Matutini, ut per ipsum animæ devotæ invitentur ad Deum in corde cantandum, ejus inspirationibus prompte assentiendum, et ejus auxilium implorandum. Beyerlinck, *loc. cit.*, § *Partitio et varietas*.

(13. Pœnitentiales sunt septem, qui a pœnitentibus maxima utilitate leguntur seu recitantur, cum exemplo Davidis eorundem auctoris ad pœnitentiam, et culpæ detestationem excitent, Deum ad veniam et misericordiam incitent, eumque propitium reddant: unde solent Litanie sanctorum illis addi, ut pœnitentes, multiplicatis intercessoribus, apud Deum ab ipso facilius veniam peccatorum consequantur, juxta illud Ecclesiæ in oratione festi Omnium Sanctorum: *Ut desideratam nobis tuæ propitiationis abundantiam, multiplicatis intercessoribus largiaris*.

(14. Cur autem Psalmi Pœnitentiales sint septem? Varias rationes assignat doctissimus Tostatus, in *Genesim*, c. 17, q. 606, quarum præcipuæ sunt. Primo, quia inter omnes psalmos solos istos septem invenimus, qui aperte loquantur de pœnitentia; secundo, quia nos facimus pœnitentiam de peccatis præcipue mortalibus, quæ sunt septem; tertio, quia numerus septenarius convenit remissioni peccatorum, et etiam pœnis peccatorum; unde Ecclesia septem assignavit Psalmos Pœnitentiales, ut per ipsos significet nos petere veniam de peccatis, et pœnam non inferri pro peccatis, cum utrumque Scriptura per septenarium significet. De remissione enim peccatorum, quod significetur per numerum septenarium, patet *Matth.* xviii, 21 et 22, ubi dicit Petrus ad Jesum: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? usque septies? Dicit illi Jesus, non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies*; in qui-

inde conveniunt circa psalmorum numerum, centesimum decimum quartum et centesimum decimum quintum, uti et centesimum quadagesimum sextum, et sequentem simul conjungentes. Neoterici hæretici eorum divisionem amplectuntur, Catholicis LXX Interpretum partitioni adherentibus.

bus per dictum numerum septenarium designatur remissio universorum delictorum. De pœnis autem patet *Gen.* iv, 16, ubi dicit Deus: *Nequaquam ita fiet. sed omnis qui occiderit Cain septuplum punietur*, et infra 24: *Septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies*, ubi tota pœna signata fuit per septem, adeoque conveniens fuit septem esse Psalmos Pœnitentiales.

(15. Graduales numero sunt 15 a psalmo cxix usque ad cxxxiv. Dicuntur autem graduales, quod veluti ad templum Salomonis ascendebatur xv gradibus canendo ipsos xv psalmos, ita etiam anima devota xv his psalmis velut gradibus ad Deum mente ascendat, et quæ sursum sunt, sapiat. Unde psalmi graduales, appellantur in textu hebræo *canticum ascensionum*. Calmet, *loc. c.*, vers. *Psalmi graduales*, et vers. *Unde autem*, ubi testatur quod sic vulgo censent interpretes.

(16. Psalmorum et hymnorum cantus fuit jam in usu a tempore apostolorum, ut patet ex *Epist. B. Pauli ad Ephesios v*, 19, ibi: *Loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis, et canticis spiritualibus in gratia cantantes et psallentes*, et ad *Colossen.* iii, 16, ibi: *Docentes, et commoentes vosmetipsos psalmis, hymnis et canticis spiritualibus in gratia cantantes*. (17. Et etiam jam tempore apostolorum fuisse in usu alterum psalmorum cantum probabile censet Beyerlinck, in *Theatro vitæ humanæ*, verb. *Psalmus*, vers. *Est tamen probabile*. Nam, dicit ipse, Philo scribit ab Alexandrinis suis religiosus viris id esse factum. Inter Græcos videtur Dionysius, *De caelesti hierarchia* 3, hunc innuere alterum cantum. Item Basiliius, *epist.* 43, qui testatur de ritu communi omnibus ecclesiis exemplo sumpto a cantu antiphonarum Ignatiano; Ignatius enim Antiochenus ex Cassiodoro, in *Tripartita*, lib. x, cap. 9, post quamdam visionem angelorum unum ad alterum cantantium *Sanctus, Sanctus*, præscripsit alterum cantum in Ecclesia Antiochena. (18. Inter Latinos autem S. Ambrosius Græcos imitatus ex Isidoro lib. i, *De offic.*, cap. 7, et teste Augustino, lib. ix *Confession.*, cap. 6, primus invexit in Ecclesiam alterum cantum, quem S. Damasus Papa decreto generali firmavit, et communem toti Ecclesiæ fecit, ut habetur in Breviario, lect. 6 ejus festi; qui ut patet *ibid.* etiam statuit, ut in fine cujuslibet psalmi diceretur *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto*, etc.

(19. Psalmi, uti modo recitantur in divino officio, fuerunt partiti et distributi a S. Hieronymo (85), qui 18 constituit in matutinis Dominicarum, 12 in matutinis feriarum, 9

(85) Psalmorum antiquissima Latina versio fuit ante Hieronymum, vulgo *Italica*. Hanc, Damaso Papa petente, Hieronymus juxta veterem LXX Interpretum editionem primum emendavit, sed *cursim*, ut ipse ait; aliam deinde novam eorundem Psalmorum editionem S. Doctor aggressus fuit, quam verissimum est, nostram esse *vulgatam*. Romanum Psalterium secundum LXX versionem abolitum a S. Pio V fuit, illudque præscriptum, quod S. Hieronymus

in matutinis festorum, et ad Horas Ambrosium secutus distribuit in plures partes psalm. cxviii *Beati immaculati*, quo ordine recitari præcepit S. Damasus ex Baronio anno 60; Gavant., *Comment. in Rubric. Breviarii*, tom. II, sect. 5, cap. 8, num. 8, et aliis. Et de hoc habetur decretum Gregorii VII, in c. *In die 14*, De consecrat., dist. 5, ibi: « In die resurrectionis usque ad Sabbatum in Albis, et in die Pentecostes usque in Sabbatum ejusdem tres psalmos tantum ad nocturnos, tresque lectiones antiquo more canimus et legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, si festum est, novem psalmos et novem lectiones dicimus. Aliis vero diebus 12 psalmos, et tres lectiones recitamus. In Dominicis vero diebus 18 psalmos, (excepto die Paschæ et Pentecostes) et novem lectiones celebramus. »

(20. Decem et octo psalmi in matutinis Dominicarum ita sunt constituti et distributi, ut primi 12 per quaternos divisi significant patriarcharum 12, et apostolorum totidem cultum erga sanctissimam Trinitatem per quatuor virtutes cardinales. Reliqui tres in secundo et tertio Nocturno significant electos sub lege et sub gratia cum eodem cultu SS. Trinitatis. Amalarius, lib. iv *De divinis officiis*, cap. 9; Gavant., *l. c.*, sect. 4, n. 11.

(21. Duodecim psalmi in Matutinis feriarum ideo sunt sic constituti et distributi, quia duodecim sunt horæ noctis, et cuilibet horæ Psalmus unus respondet. Amalarius, *loc. cit.*, c. 11; Gavant., *loc. cit.*, nu. 12, qui dicuntur bini ad charitatem excitandam ex Hugon. Victor., *Specul. Eccles.*, c. 3; Gavant., *loc. c.*, n. 12.

(22. Novem psalmi in Matutinis festorum Domini ideo sunt sic ordinati, ut per ipsos gratias agamus Deo de descensu ejusdem propter nos sub novem choris angelorum. Et in Matutinis festorum de Sanctis, eo quod sint ipsi facti digni ascendere usque ad altitudinem cœli, ubi habitant iidem chori novem angelorum. Amalarius, *loc. c.*; Gavant., *loc. c.*, n. 10. Vel ter tria cantamus cum angelis. Durandus, in *Rational.*, lib. v, c. 3; Gavant., *l. cit.*, n. 10.

(23. Psalmi quinque recitantur in Laudibus ad muniendos quinque corporis sensus, ut dicit Hugo Victorin., in *Specul. Eccles.*, c. 3, qui notat præterea eos esse octo vere ad significandos octo ordines electorum, sed dicuntur quinque, quia tertius et quartus sub una conclusione terminantur, ad denotandum ex Amalario, *De ordin. Antiphonarum*, c. 5, geminam dilectionem Dei et proximi. Vel ex eodem, lib. iv *De divinis officiis*, cap. 10, unionem Ecclesiæ ex Ju-

ronymus secundis curis exhibuit, licet a pluribus postea librariorum mendis rursus expurgatum et correctum. In Vaticana tamen Basilica, in Mediolanensi et Veneta S. Marci Ecclesia vetus Italica Psalterii versio etiamnum perdurat, licet nonnullis inter se discrimine. Eadem antiqua Romana editione Mozarabes usi sunt, atque in nonnullis Tolitanæ urbis ecclesiis, ubi idem Mozarabum ritus hodieque servatur, utuntur.

dæis et gentilibus. Item sextus, septimus et octavus unam habent conclusionem ad significandum ex Amalario, *loc. cit.*, cap. 1. Fidem, spem et charitatem, unitas et junctas erga Deum (inquit cap. 5) Trinum et Unum, Gavant., *loc. cit.*, cap. 2, num. 6, seu ex Durand., in *Rational. divinor. officior.*, lib. v, cap. 4, ad denotandum triumphum de mundo, carne et diabolo, et quoniam unum sine altero non habetur, ideo merito conjunguntur.

(24. Dictum autem est, psalmos Laudum esse quinque, quia licet quartus sit proprie canticum, abusive tamen appellatur psalmus, cum, ut infra n. 30 et 44, videbimus, parum differat canticum a psalmo; Gavant., *l. cit.*, n. 7.

(25. Ex dictis laudum psalmis duo mutantur in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusive, vice quorum dicuntur psalmi *Miserere* et *Confitemini* ad timorem et spem eo tempore excitand. timorem ob peccata in psalmo *Miserere*, et spem ex bonitate Dei in psalmo *Confitemini*. Et quia non est tempus lætitiæ, quam expriment illi duo psalmi *Dominus regnavit*, et *Jubilate*. Amalarius, lib. iv *De divin. offic.*, cap. 18; Gavant., *loc. cit.*, n. 9. Psalmus autem *Dominus regnavit* dicitur tunc in Prima, ne in tota hebdomada omitatur psalmus ullus de psalterio, et ideo psalmus *Jubilate* ponitur in Matutino Sabbati. Amalarius, Gavant., *loc. cit.*

(26. In Laudibus ferialis officii per annum primus psalmus est pœnitentialis *Miserere*, quia dies feriales sunt pœnitentiæ. Hugo Victorin., lib. ii *De offic.*, cap. 10; Gavant., *loc. c.*, n. 10, subdens, quod tunc variatur 2, ut expleatur psalterium.

(27. In laudibus qualibet die hebdomadæ loco quarti psalmi ponitur unum canticum, quia canticum laudem divinam et gratiarum actionem significat, ex Durand., in *Rational.*, lib. v, cap. 4. (28. Et laudes dictæ sunt ex Hugon., lib. ii *De offic.*, c. 10, eo quod laudem aperte sonant divinam, quod repetit in *Specul. Eccles.*, cap. 3. (29. Et canticum ibi sumitur pro psalmo, cum parum differant inter se. (30. Psalmus enim est carmen, seu canticum instrumento Psalterii. (31. Et canticum est vox musica cum harmonia ore solo prolata, ut ex Euthymio notat Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, cap. 9, n. 1.

(32. In Prima Dominicis diebus per annum, et feriis, Sabbato excepto, recitantur iv psalmi, ne de Psalterio quidquam supersit. Unde in Sabbato recitantur tantum iii quia nullus superest, qui ipsi assignari possit. Et talis quaternarius psalmodum numerus denotat, quod in quatuor mundi partibus doctrina iv evangelistarum laudatur. Durand., in *Rational. divin. offic.*, lib. v, c. 5; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, cap. 3, n. 5.

(33. In festis autem totius anni, et Dominicis tempore Paschali dicuntur tantum tres psalmi ob temporis jucunditatem, quæ laborem multa canendi excludit, ex Radulpho proposit. 10; Gavant., *loc. c.*, n. 7, ubi subdit quod Amalarius, lib. iii *De offic.*, c. 3;

tres ideo dici putat, quia pro tribus horis a Prima ad Tertiam laudandus est Deus Trinus, et armandi sumus contra tres hostes.

(34. In Tertia, Sexta et Nona recitantur iii psalmi propter eandem supradictam rationem, quia iii psalmi protegent nos in tribus horis seqq. cum quælibet ex tribus horis tres contineat temporis horas. Amalarius, lib. iv *De offic.*, c. 2; Gavant., *loc. c.*, sect. 4, cap. 4, n. 3. Imo, ut subdit ipse Gavant., *ib.*, et Amalar., cap. 1, *ibid.*, in Prima, Tertia, Sexta et Nona xii canimus Psalmos (in festis) pro numero xii horarum diei, ut Deo præsentem simus omnibus horis.

(35. Advertendum tamen hic est, quod dd. divinarum Horarum Psalmi a *Beati immaculati* usque ad *Principes persecuti sunt*, non sunt revera distincti psalmi, sed potius unus tantum Psalterii psalmus in ordine cxviii in plures partes distributus, quarum quælibet ex 16 versibus est constituta (ut in dd. divinis Horis patet) ad significandos xvi prophetas, xii minores, et iv majores, seu ad designandos xii apostolos, et iv evangelistas, ut sic ostendatur, quod ea, quæ xii prophetæ minores, et iv majores; sive xii apostoli, et iv evangelistæ dixerunt, scripserunt ac docuerunt, pro posse observare debemus. Sic Durand., in *Rational.*, lib. v, c. 5.

(36. In Vesperis 5 recitantur psalmi, quia 5 vulnera Christi recolenda moneant, quorum ultimum vulnus hora vespertina fuit sacro lateri illatum. Gemma, lib. ii, c. 62; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, cap. 5, n. 5. Item quia sicuti quinque sensibus quotidiano affectu tendimus ad tenebras, ita necesse est ut initio noctis pro eis veniam precemur. Amalarius, lib. iv *De offic.*, cap. 7; Gavant., *loc. cit.* Item recitamus in Vesperis quinque psalmos, ut quasi quinque evangelicæ prudentes virgines quinque lampadibus oleo bonorum operum plenis, veniente nocte, Domino obviam eamus. Amalarius, *De ordin. Antiphonarii*, c. 6; Gavant., *loc. cit.*, n. 5.

(37. In Completorio quatuor psalmi recitantur, quia per ipsos quatuor elementa corporis nostri Domino commendamus: in primo enim psalmo cum Christo quietem poseimus: *In pace in idipsum dormiam et requiescam*. In secundo ad ea verba, quæ protulit Christus in extremo vitæ: *In manus tuas, etc.*, optamus mori cum eo. In tertio et quarto contra tentationes nocturnas armamur. Amalar., lib. iv *De offic.*, c. 8, et *De ordin. Antiph.*, c. 7; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, c. 6, n. 7, et alii.

(38. Hinc habes, quod si dividas omnes Psalterii psalmos per horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada xci, ad Laudes xii, ad Vesperas xxxv, ad alias horas xi, qui omnes faciunt summam cl, quibus constat Psalterium. Gav., *loc. cit.*, sect. 5, c. 8, n. 7.

(39. Psalterium autem, quo Romana Ecclesia utitur, est ex translatione Romana S. Hieronymi teste Rodulph., proposit. 8, et differt a Psalterio translationis Septuaginta

Interpretum, quod adhibetur Romæ in Æde Vaticana S. Petri, quo etiam utuntur Ambrosiani (86). Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, cap. 7, n. 2. (40. Unde S. P. N. Seraphicus Franciscus in c. 3 suæ Regulæ, ubi excipit ab officio divino Psalterium, intelligit de dicto Psalterio translationis Septuaginta Interpretum, quod in Vaticana Sancti Petri est in usu antiquissimo. Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, cap. 8, n. 2. S. Bonaventura citatus et secutus a Petro Marchant., in *Expositione dictæ Regulæ*, cap. 3, qu. 4.

(41. Ultra supradictos centum quinquaginta psalmos habentur in Breviario ex saceris Litteris Cantica distributa et posita in unaquaque die hebdomadæ loco quarti psalmi Laudum, nempe die Dominica canticum *Benedicite omnia opera Domini Domino*, quod est trium puerorum *Daniel. iii*; feria ii, canticum *Confitebor tibi, Domine*, quod est *Isaiæ xii*; feria iii, canticum *Ego dixi*, quod est Ezechie regis, *Isaiæ xxxviii*; feria iv, canticum *Exsultavit cor meum*, quod est Annæ matris Samuelis, *1 Regum ii*; feria v, canticum *Cantemus Domino*, quod est Moysis, *Exodi xv*; feria vi canticum *Domine, audivi*, quod est Habacuc, *Habacuc iii*; sabbat., canticum *Audite, cæli*, quod est Moysis, *Deut. xxxii*.

(42. Ex Evangelio habentur in Breviario alia tria cantica, nempe canticum *Magnificat*, quod est B. M. V. *Luc. i*, et recitatur seu canitur in Vesperis. Canticum *Benedictus Dominus Deus Israel*, quod est Zachariæ, patris S. Joannis Baptistæ, *Luc. ii*, et recitatur seu canitur in Completorio.

PUBERTAS.

Vide verb. MATRIMONIUM, art. 2, a n. 31 ad 37.

PUBLICA HONESTAS.

Vide verb. MATRIM. QUOAD IMPEDIMENTA, art. 2, a n. 20 ad 27.

PUNCTATOR, PUNCTATURA.

SUMMARIVM.

1. Punctator retinere debet librum in loco publico, ibique deficientes adnotare, ac librum ostendere cuicumque postulant. — 2. Contrapunctator ejusdem Ecclesiæ eligendus, ut confrontatione, si opus sit, possint detegi fraudes. — 3. Compelli possunt punctatores ad exhibendum librum ordinario, non vero ad oretenus eidem quotidie significandum deficientes. — 4. Potest episcopus cogere canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in choro. — 5. Punctatores conniventer prætermissos punctare punctandos, graviter peccant, et tenentur de proprio restituere distributiones, quæ

(86) E. R. S. Hieronymus, ter circa Psalterium insudasse, communior sententia est inter eruditos. De versione Psalterii ex Hebraico fonte non loquor, cum nunquam in usu fuerit, vel apud Ecclesiam Romanam, vel penes aliam quæcumque Ecclesiam. De emendatione igitur Psalmorum juxta Septuaginta Interpretum versionem est sermo, in qua elaboranda bis S. Doctor suum impendit laborem. Hujusmodi emendationes sub nomine *Psalterii Romani*, et *Psalterii Gallicani* vulgo recensentur. De utraque

(43. Etiam varii psalmi prænotantur in Psalterio cum titulo cantici, ut *Canticum psalmi*, et alii cum titulo *Psalmus cantici*. (44. Unde ad plenioram intelligentiam notandum est, quod hoc interest inter psalmum, canticum, psalmum cantici, canticum psalmi et hymnum, quod *Psalmus* est carmen cum instrumento psalterii: *canticum* est vox musica cum harmonia ore solo prolata; *psalmus cantici* dicitur, dum cantore præcinate, organi modulatio subsequitur, *canticum psalmi* e contra, cum vox humana concentum sequitur organi; *hymnus* autem est sermo in Dei laudem metricè compositus, sive ore, sive humana voce, sive instrumento musico recitatus. Sic colligitur ex sanctis Hilario et Chrysostomo, in *Prolog. Psalm.*; Frassen, *Disquis. Biblicæ*, § 11, *De libro Psalm.* n. 2; Euthymio citato et secuto a Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, c. 9, n. 1, et alii.

(45. Psallendi ordo sequendus, quem tenet Ecclesia metropolitana, cap. *De his 13*, dist. 12, ex concilio *Toletano 11*, c. 3.

(46. Psalmi vulgares non possunt in Ecclesia recitari. Conc. *Bracharen.* ii, c. 67.

(47. Psalterium B. M. V. quod ex 150 *Ave Maria* constat ad instantiam ducis Britanniae recitari concessit cum indulgentiis Sixtus IV, const. 18, incip. *De quæ*.

Psallendi debitum omnibus in choro incumbit, etiam dignitatibus et canonicis, quacunque contraria consuetudine, aut præsumpto privilegio non suffragante. *Benedict. XIV*, tom. 1, constit. incip. *Cum semper*, § 24.

acrescerent interessentibus. — 6. Pœna censurarum imponi non debet non restituenti damnum ex omissione punctandi, sed carceris ad triennium, et similibus. — 7. Punctaturæ dari debent interessentibus, licet ex Decreto episcopi applicanda essent aliis piis usibus. — 8. Distributiones amissæ a canonicis absentibus accrescunt inserventibus, quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, non obstante. — 9. Salarium debetur punctatoribus. — 10. Canonici confabulantes in choro sunt punctandi et privandi distributionibus tanquam absentes. — 11. Canonici non interessentes concioni tempore Quadragesimæ possunt punctari.

sermonem habet S. doctor in *Præfatione*, seu *Prologo in Librum Psalmorum*. Psalterium Romanum adhuc in usu est in Vaticana Basilica. Gallicano Psalterio utimur in Romano Breviario, atque illud est, quod insertum habemus in vulgata Latina editione. Hæc tria sunt. Hinc constat quantum a vero abhorret auctor noster hocce in loco. *Legesis Dissertationem P. D. Augustini Calmet in textum et veteres Psalmorum versiones, art. 5.